

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Вінницький національний технічний університет

Анотація:

У роботі актуалізовано значення фонетики у курсі української мови як іноземної, розглянуто особливості формування фонетичних навичок студентів на початковому етапі навчання.

Ключові слова: фонетика, вимова, інтонаційна конструкція, українська мова як іноземна.

Abstract:

The paper updates the importance of phonetics in the course of the Ukrainian language as a foreign language, considers the peculiarities of the formation of students' phonetic skills at the initial stage of education.

Key words: phonetics, pronunciation, intonational construction, Ukrainian language as foreign.

Метою вивчення української мови як іноземної у вищих навчальних закладах є формування професійної комунікативної компетенції студентів. Фонетика є одним із найважливіших аспектів цієї компетенції, оскільки неодмінною умовою розуміння та передання мовного повідомлення, точності вираження думок і виконання мовою комунікативної функції є сформованість фонетичних навичок та умінь. Без знання фонетичного рівня мови неможливе оволодіння писемною та усною формами мови, неможливе засвоєння орфографічних, граматичних, пунктуаційних, стилістичних та інших норм, а також неможливе формування навичок слухання, говоріння, читання та письма. Ось тому фонетику справедливо вважають «фундаментом курсу української мови для іноземців» [1].

Проблема формування фонетичного рівня мовної компетенції іноземних студентів та розвитку навичок артикуляційно-інтонаційного висловлювання своїх думок і розуміння мовлення інших завжди цікавила науковців. Особливості методики викладання фонетики іноземним студентам відображено у статтях Т. Донченко, З. Бакум, М. Гримич, П. Лунь, М. Джури тощо.

Програма з української мови для іноземних студентів, які здобувають освіту на підготовчих факультетах вищих навчальних закладів України, ставить високі вимоги до рівня володіння навичками фонетичного оформлення українського мовлення. Зокрема зміст мовної компетенції для рівня А1, зазначений у Стандартизованих вимогах до рівнів володіння українською мовою як іноземною, вже передбачає такі звуковимовні вміння претендента, як вимова голосних у наголошених і ненаголошених позиціях (вимова ненаголошених [e], [и]), диференціація та вимова твердих і м'яких, дзвінких і глухих приголосних, а також звукосполучень дз, дж тощо [2]. А це, в свою чергу, потребує розвитку та вдосконалення методики навчання української мови іноземних студентів, застосування новітніх форм та методів навчання.

Як відомо, вивчення фонетичного складу мови відбувається протягом усього періоду навчання іноземних студентів: розпочинається на початковому етапі та закінчується на основному. На початковому етапі фонетичний матеріал подається у двох блоках: вступному фонетичному та супровідному.

У вступному фонетичному блоці об'єм фонетичної компетенції розподіляється за такими сферами: звуки та їхні основні протиставлення (для приголосних за глухістю – дзвінкістю і твердістю – м'якістю); наголос, ритмічні моделі одно-, дво- і трискладових слів; ненаголошені голосні після твердих і м'яких приголосних; оглушення і вокалізація приголосних у слові; основні типи інтонаційних конструкцій (ІК-1, ІК-2, ІК-3, ІК-4, ІК-5) та ситуації їх використання; синтагматичне членування речень та їх інтонування; основи графіки української мови.

Супровідний фонетичний блок призначений для вдосконалення та автоматизації слуховимовних навичок студентів, оскільки саме фонетичні навички належать до найбільш «вразливих», яким властива деавтоматизація, тобто руйнування через недостатнє або несистематичне підкріплення, в результаті чого може з'явитися «сковзання» у вимові на норми рідної мови, фонетичні навички можуть втрачатися і студенти відчуватимуть труднощі комунікативного характеру [3:67]. Проте в окремий аспект навчання супровідний курс не

виділяється і проводиться паралельно з оволодінням основними видами мовленнєвої діяльності та лексико-граматичним матеріалом.

Успішність формування фонетичної компетенції іноземних студентів залежить від багатьох факторів. На нашу думку, у вступному фонетичному курсі продуктивним є подання основ фонетики на декількох перших уроках, після чого подальше вивчення фонетичного матеріалу доцільно поєднувати з основами граматики.

Слід зауважити, що для навчання фонетики, наприклад, китайських студентів, необхідно від самого початку детально пояснити їм, як працює увесь мовний апарат при артикуляції тієї чи іншої фонемі. Такий метод унаочнення процесу творення мовним апаратом звуків є, на нашу думку, найбільш ефективним і полегшує для студентів навчання вимови, наприклад, таких українських фонем, як [д'], [т'], м'якість яких не характерні для китайської мови; дрижачого звуку [р], який узагалі відсутній у китайській мові; артикуляції фонемі [г], де незвичними для китайських студентів є одразу дві ознаки, такі як глотковість, що диференціює українські фонемі [г] та [х], а також дзвінкість, відсутня в китайській мові [4].

Використовуючи на заняттях український алфавіт, варто запропонувати студентам не тільки друковані та рукописні літери, але й назву букв і звуків українською мовою та мовою-посередником, назву букв еквівалент українського звука в мові-посереднику, слова-приклади українською мовою та мовою посередником, що сприятиме ефективній роботі в іншомовній аудиторії.

При вивченні українських звуків необхідно дотримуватися поетапності, адже від системності в цілому залежить правильне оволодіння українською мовою як іноземною. Неefективними, на нашу думку, будуть фонетичні вправи, що вміщують одразу голосні та приголосні звуки. Варто розпочинати з голосних, до яких потім приєднуються приголосні звуки. Наприклад, після вивчення голосних [а, о, у, е] та приголосних [т, м, д] іноземні студенти можуть утворювати слова (мама, мати, тато, дім). У подальшому використовують вправи, що дозволяють формулювати речення: наприклад, (Тут мама. Там тато), а також речення із залученням сполучників і, та (Там мама і тато. Тут син та мати). Наступним етапом є вправи із створенням запитань (Де мама? Де тато? Де мама і тато? Це мама? Це тато? Це мама і тато?) та мікротекстів (Це дім. Тут мама, тато і син. Там інститут. Там декан, студент і студентка).

Доведено, що неправильна інтонація частіше приводить до нерозуміння, ніж нечітка вимова звуків. Тому особливу увагу, на нашу думку, слід приділити вивченню основних типів інтонаційних конструкцій, їх використанню, розумінню центру ІК і його місця в реченні. На початковому етапі обов'язково розглядається п'ять типів інтонаційних конструкцій.

ІК-1 – це інтонація розповідного речення (Це дім. Це Семен).

ІК-2 – це інтонація питального речення з питальними словами (Де мама? Хто Тарас?)

ІК-3 – це інтонація питального речення без питальних слів (Це студентка? Це студент?) Питання виражається тільки інтонацією, а центром цієї конструкції є наголошений склад виділеного питанням слова.

ІК-4 – це інтонація неповного питального слова зі сполучником а (Я тут. А ти?) Ця конструкція часто використовується у складанні міні діалогів.

ІК-5 – інтонація окличного речення зі словами як, який (Як тут гарно! Який чудовий день!) [5]

Студенти повинні набути практичних навичок використання ІК, поєднання яких є практично безмежним і регулюється цілями висловлювання та закономірностями використання типу ІК.

Отже, формування фонетичної компетенції, як здатності сприймати і відтворювати звукові одиниці мови у певному контексті з використанням відповідного наголосу, ритму та інтонації, є необхідною умовою опанування мовою іноземними студентами і потребує планомірної та регулярної роботи викладача і студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Донченко Т. Вивчення фонетики української мови студентами-іноземцями / Т. Донченко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2010. – Вип. 5. – С. 70–80
2. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань : посібник / Д. Мазурик, О. Антонів, О. Синчак, Г. Бойко. Київ : Фірма «НКОС», 2020. 186 с
3. Моргунова Н. С. Мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі навчання української мови як іноземної / Н. С. Моргунова // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 51. – С. 67–7
4. Ма Яньфей. Порівняльна характеристика звуків українського та китайського мовлення в аспекті навчання китайських студентів української мови / Ма Яньфей // Studialinguistica : зб. наук. праць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2009. – Вип. 3. – С. 182–185.
5. Лінгвістичний коментар до вступного курсу з української мови для студентів-іноземців підготовчого

відділення / Укладачі: О. М. Волкова, М. В. Герман, Є. О. Голованенко, В. А. Завгородній, Г. І. Кисельова. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 42 с.

Горчинська Людмила Володимирівна, старший викладач кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: amila5@ukr.net

Horchinska Lyudmila Volodymyrivna, Senior Lecturer of the Linguistics Department of Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: amila5@ukr.net